

Thajské království a Česká republika – předivo bilaterálních vztahů

MIROSLAV NOŽINA, JIŘÍ ŠITLER, JANA FAJFROVÁ

The Kingdom of Thailand and the Czech Republic: A Network of Bilateral Relations

Abstract: The Czechs already knew something of Siam from reports dating back to the Ayutthaya period (1350–1767). The wider audience became acquainted with Thailand from the lectures, books and photographs from the Czech travellers who visited the country during the reign of Rama V, Chulalongkorn (1868–1910). After 1918, the newly-independent Czechoslovak Republic soon established flourishing economic relations with Siam, giving Czechoslovak companies like Baťa and Škoda a strong presence in the region. The highlight of this period was the 1934 State Visit of His Majesty the King, Rama VII – Prajadhipok – to Czechoslovakia, during which the King met Czechoslovak leaders and inspected Czech companies. These promising initial developments were interrupted by the 2nd World War. In 1948, the communists seized power in Czechoslovakia, leading to the resignation of President Beneš and the tragic death of Foreign Minister Jan Masaryk, both good friends of Thailand and its former King, Rama VII. Diplomatic relations were re-established in 1974, but it was not until 1989, the year of democratic change in Czechoslovakia and the end of the communist regime, when the new era of Czech-Thai relations began. Thailand soon became a popular destination for Czech tourists and businesses. The Czech and Thai governments started numerous joint activities, and a new base for political relations was established. The visit of Czech president Vaclav Havel to Thailand, and his meeting with His Majesty the King, Rama IX, in February 1994 was the most important of these visits. Now tens of thousands of Czechs visit Thailand every year, levels of mutual trade continue their dramatic rise, and relations between the two countries continue to strengthen.

Key words: Thailand, Czech Republic, history of relations, business relations, Jesuits, Czech travellers, Prajadhipok, Thai royal family, Vaclav Havel.

V souvislosti s demokratickými změnami po roce 1989 a se vstupem České republiky (ČR) do Evropské unie (EU) se objevila potřeba nově definovat naše vztahy s řadou zemí doposud stojících mimo hlavní ohniska zájmu české zahraniční politiky, vytvořit vůči nim novou strategii bilaterálních vztahů. Jednou z těchto zemí je i Thajské království, jež dnes patří k nejvlivnějším zemím v regionu jihovýchodní Asie. Je považováno za vstupní bránu pro ekonomickou a politickou spolupráci s dalšími státy v regionu – s Laosem, s Kambodžou či s Myanmarem. Thajsko v posledním období projevuje značný zájem o rozšíření spolupráce s novými členy Evropské unie, včetně České republiky. V roce 2004 navíc uplynulo sedmdesát let od návštěvy thajského krále Prajadhipoka (Ramy VII.) v Československu, třicet let od navázání diplomatických vztahů mezi Československem a Thajskem a deset let od historické návštěvy prezidenta Václava Havla v Thajském království. Zejména pro potřeby diplomacie je proto žádoucí zmapovat a analyzovat historii vzájemných vztahů v rovině politické, kulturní a ekonomické.¹

Při podrobnějším studiu zjišťujeme, že i s tak vzdálenou zemí, jako je Thajsko, si české země v průběhu staletí vytvořily síť vzájemných vazeb, které sahají hluboko do minulosti a na něž dnes může naše diplomacie úspěšně navazovat. První podrobnější informace o Siamu² zprostředkovali v 17. století čeští jezuitští misionáři. Nejstarší zpráva o království Siam (*De Regno Siam*) zasláná do českých zemí se dochovala jako součást latinského dopisu jezuity P. Matthiase Cuculinuse z roku 1679. V následujících dvou stoletích do Thajska z Čech přiváděl osud nejrůznější obchodníky, poutníky za prací, dobrodruhy a cestovatele. Někteří z nich významně přispěli k rozvoji Siamského království. Vynikli mezi nimi zejména E. Bock, stavitel hlavní siamské železnice. České veřejnosti zprostředkovali v tomto období nejvíce znalostí o „Zemi bílého slona“ dva čeští cestovatelé – Enrique Stanko Vráz a Josef Kořenský.

Po skončení první světové války a vyhlášení samostatné Československé republiky do Thajska směřovaly vývoz svých strojírenských výrobků např. Škodovy závody z Plzně, obuv sem vyvážely Bařovy závody ze Zlína, zbraně Zbrojovka Brno. Čeští odborníci vystavěli v Thajsku např. cukrovar. V červenci 1934 navštívil tehdejší Československo na pozvání českého prezidenta siamský král Prajadhipok s chotí.

Propuknutí druhé světové války a okupace Československa Německem násilně přerušily slibně se rozvíjející česko-thajské vztahy. Dokonce se objevily diskuze, zda je československá vláda, která odešla do exilu do Londýna, s tehdejšími projaponským režimem Phibuna Songkhrama ve válečném stavu. Nakonec bylo rozhodnuto, že tomu tak není a Thajsko bude nadále považováno za přátelskou zemi.

Po skončení války se v Československu dostali k moci komunisté a česko-thajské vztahy zůstávaly po dlouhá léta na nízké úrovni a zaměřovaly se především na obchod. Regulérní diplomatické vztahy se podařilo obnovit až v březnu 1974. Ve stejném roce začal v Bangkoku fungovat československý zastupitelský úřad.

Dramatické změny přinesl až pád komunismu v roce 1989. Thajsko se záhy stalo populární destinací českých turistů a obchodních firem. Tyto vztahy významně podpořila návštěva českého prezidenta Václava Havla v Thajsku a jeho setkání s jeho veličenstvím králem Ramou IX. v únoru 1994 a další četné oboustranné politické aktivity, během nichž byly smluvně upraveny rozsáhlé oblasti vzájemných vztahů. Objem bilaterálních kontaktů mezi Thajským královstvím a Českou republikou do budoucna zřejmě nadále poroste.

SIAM A ČEŠTÍ JEZUITŠTÍ MISIONÁŘI

Obraz Thajska se v očích Čechů vytvářel po staletí. Nepřímé údaje o této vzdálené zemi se sporadicky objevovaly v nejrůznějších geografických spisech a zprávách, jako byla např. německá *Cosmographia (Munsterum, 1541–1628)*.³ První dochovanou zprávu o Siamském království sestavenou Čechem zaslal do českých zemí jezuitský misionář P. Matthias Cuculinus (Matyáš Kukulín) v roce 1679. Tento misionář, pocházející z moravské Mohelnice (*1641 nebo 1645), byl v roce 1678 společně s dalšími šesti spolubratry z české provincie Tovaryšstva Ježíšova vybrán pro misijní činnost ve španělských zámorských državách v Mexiku a na Filipínách. Cuculinova jezuitská misijní družina však nestihla odjezd španělské flotily do Mexika, protože jejich loď zdržely nepříznivé větry u Gibraltaru. První čeští misionáři určení do zámoří tak při svém příjezdu do Cádizu spatřili již jen na obzoru mizející plachty mexické flotily. Při svém čekání na další flotilu byli přesunuti do jezuitské koleje v Seville, kde se kromě běžných řádových činností věnovali také shromažďování zpráv o zámorských misích, které v opisech či v přepracováních posílali rovněž do své domovské české provincie.

Cuculinova zpráva, datovaná v Seville dne 7. 11. 1679, je typickou ukázkou takovéto relace; autor ji sestavil v latině z několika zdrojů, k nimž se dostal při svém pobytu v sevilské koleji. Po krátké informaci o stavu křesťanství na Kanárských ostrovech Cuculinus opsal z neznámého zdroje, dobře obeznámeného s poměry v Zadní Indii, čtyři sumární zprávy o tamějších státních útvech – o Tonkinu (*Relatio continens quaedam de statu Christianitatis in Regno Tunqvin*), o Kočincíně (*De Cochinchina*), o Kambodži (*De Cam-*

boya) a o Siamu (*De Regno Siam*). Jeho čtyřstránková relace se dochovala v autografu v Moravském zemském archivu v Brně. Píše v ní, že království Siam patří k nejpřednějším orientálním říším jak kvůli hojnosti všech věcí, tak kvůli obchodu, k němuž byli se svolením panovníka připuštěni cizí obchodníci z Asie i z Evropy. Král sídlí ve městě Siam, podle něhož je pojmenováno celé království, a disponuje nezměrným bohatstvím zlata, stříbra a dalších cenností. Rozlehlé město Siam obývají všechny možné národy, svou čtvrť, v níž žije přes 4000 křesťanů, v něm mají i Portugalci. O křesťany zde pečují dominikáni a jezuité. Obyvatelé jsou dobrosrdeční, nadaní, uctíví ke svým bonzům a horliví v úctě ke svým bohům, jejichž chrámy zdobí zlatem a stříbrem. Příliv cizinců tak zesílil, že se zdá, že jich je více než domorodců. Cizincům vládnou správci z jejich řad, ale nejvyšší moc patří králi. Největší překážkou a nebezpečím pro křesťanství jsou kromě modloslužebnictví četní vyznavači islámu, kteří mají velký vliv a zastávají v království důležité funkce. Chválí panovníka, jenž zahrnuje mimořádnou přízni zejména Portugalce. Na konci června 1675, když v portugalské čtvrti zničil oheň na 40 domů, poslal své služebnictvo na pomoc při likvidaci požáru a vzápětí pomohl postiženým křesťanům i finančně. V Siamu působí dva jezuitští misionáři: Belgičan P. Joannes Baptista Maldonado a Portugalec P. Emmanuel Suarez. P. Thomas Vallgarneira zemřel 19. 1. 1677. Král je misionářům příznivě nakloněn, jak se ukázalo při rozmluvě o pravdivosti evangelií.

Další zmínky o Siamu se s největší pravděpodobností vyskytují v dochovaných listech českých, moravských a slezských jezuitských misionářů, kteří působili v Kočičině a v Tonkinu v 18. století (Joannes Gruber: 1739–1741; Joannes Koffler: 1742–1755; Wenceslaus Paleček: 1739–1758; Johannes Siebert: 1737–1745; Carolus Slamensky: 1746–1747; Joannes Hoppe; Josephus /Josef/ Neugebauer). Jejich dopisy byly zčásti publikovány (v upravené podobě) v německém překladu ve Welt-Bottu (*Der neue Welt-Bott, 1728–1761*), zčásti jsou uloženy v archivech (Kroupa, 2004).

V roce 1720 žilo v Thajsku sedm desítek křesťanů. To svědčí o tom, že zdejší obyvatelstvo vzdorovalo christianizaci daleko houževnatěji nežli v okolních zemích. Většina jezuitských misionářů, kteří v Thajsku působili, pocházela z Portugalska, ze Španělska a z Francie. Objevuje se však mezi nimi i jméno Josefa Neugebauera, jezuity, pocházejícího ze Slezska, které v té době bylo součástí zemí Koruny české. Neugebauer přijel do Thajska v roce 1751. Zamýšlel zde zřídit jezuitskou misii a kolegium pro výchovu jezuitských kněží. Zajímal se i o stavitelské umění. V době Neugebauerova pobytu vládl v Siamu král Barommakot (1732–1758). Neugebauer, který podával do Evropy zprávy o vztahu siamských panovníků ke křesťanství, např. otce mladého krále označil za „zapřísáhlého nepřítele principů“ či „modlářského pána“. Stěžuje si, že zesnulý král schválil nařízení, které v Siamu nedovolovalo křtít jak Thajce, tak Evropany. Pokřtěným i křtícím kněžím za takový čin hrozil trest smrti. Král Barommakot se již Neugebauerovi nezdál k Evropanům a k idejím křesťanství tak odmítavý. Páter se chtěl pokusit svými znalostmi astronomie a stavitelského umění získat krále, aby finančně podpořil stavbu jezuitského kolegia. Jeho záměrem bylo s pravou jezuitskou diplomatickou obratností králi objasnit, že stavba bude navždy sloužit jako památník zesnulého králova otce. Chtěl také prosadit odvolání zákazu křtů. Neugebauer prožil v Thajsku celý rok 1751. Jak si v tomto období počínal, není známo, protože jeho relace do Evropy nedošla. Jisté je, že dne 1. 7. 1752 opustil Thajsko bez toho, že by dosáhl významnějšího úspěchu a odcestoval do Macaa. V relaci odeslané krátce po příjezdu do Macaa podává zprávu o poselstvu z ostrova Srí Lanka, které přivezlo siamskému králi bohaté dary, aby ho „jako hlavu pohanství“ přesvědčilo k přijetí srílanských buddhistických misionářů (Orasa, 1987, s. 15–18).

ČESKÉ ZEMĚ A SIAM V DOBÁCH RAKOUSKO-UHERSKÉ MONARCHIE (DO ROKU 1918)

V následujících 150 letech přiváděl osud z Čech do Thajska nejrůznější obchodníky, poutníky za prací, dobrodruhy a cestovatele. V tomto období byly české země součástí

habsburské monarchie. Zprávy o těchto lidech jsou zpravidla pouze útržkovité. Víme například, že několik Čechů bylo na palubě rakouské fregaty *Novara*, která v rámci své cesty kolem světa (1857–1859) navštívila rovněž Thajsko.

Rakousko navázalo oficiální vztahy s Thajskem v roce 1865 jmenováním honorárního konzula v Bangkoku. Základy diplomatických, hospodářských, kulturních a vojenských vztahů mezi oběma zeměmi byly položeny o čtyři roky později uzavřením smlouvy o přátelství, obchodu a plavbě lodí. Thajsko se jako malý a vojensky slabý stát snažilo vyvarovat konfrontace s mocnostmi a v rámci své politiky přežít s nimi udržovat co nejpřátelštější styky. Tehdejší král Mongkut, mj. pro svou znamenitou znalost latiny uznávaný mnohými Evropany za kultivovaného a kulturního člověka, uzavřel proto několik mezistátních dohod, mezi nimi i dohodu s Rakousko-Uherskem. To nebylo asijskou koloniální mocností, a proto sjednáním smlouvy v roce 1869 sledovalo především hospodářské zájmy. Smlouva nebyla pro Thajsko příliš výhodná (o čtyři desítky let později proto požádala thajská vláda Rakousko-Uhersko o revizi zvláště nevýhodných ustanovení), na druhé straně umožňovala nástup rakouských obchodníků a podnikatelů do regionu. Thajsko bylo první zemí na Dálném východě, s níž rakousko-uherská monarchie takovou smlouvu uzavřela.

V porovnání s Angličany, s Francouzi či s Němci žilo v Thajsku jen velmi málo rakouských občanů. Např. v roce 1872 to byli pouze tři lidé a v roce 1885 pět lidí (*Orasa, 1987, s. 36*). Ačkoli si thajská vláda přála, aby Rakousko-Uhersko i další evropské země měly v Bangkoku fungující řádné konzuláty, Rakousko z těchto důvodů nepovažovalo podobné opatření za nutné; od roku 1883 pokrývalo rakouské zájmy u siamského dvora vyslanectví v japonském Tokiu (*Orasa, 1987, s. 35*).

Thajsko zřídilo své honorární konzuláty ve Vídni (1880/1881), v Budapešti (1909) a v Terstu (1912). V letech 1882–1891 studovali na vojenské akademii ve Vídni čtyři thajští studenti, později jmenovaní poručíky c. a k. armády a zařazení v rámci studijní praxe k plukům (*Orasa, 1987, s. 159–173*). Jinak žádní Thajci v rakousko-uherské monarchii nežili.

Nejvýznamnější rakouskou návštěvou v Thajsku v tomto období byla zastávka rakouského následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este během jeho cesty kolem světa na palubě rakouské válečné lodi *Císařovna Alžběta* v letech 1892–1893. Vedle rozsáhlého a důkladného Deníku (*D'Este, 1895*), který následník o své cestě vydal, tuto událost zaznamenal ve svých pamětech i český člen posádky Císařovny Alžběty, vojenský hudebník Václav Havelka. Z úhlu pohledu prostého člena posádky se krátce zmiňuje o dvou návštěvách Thajska – o návštěvě siamského prince na lodi a rovněž o povstání v Bangkoku (*Deník Václava Havelky, 2001, s. 609 a 619*).

Koncem století začalo rakousko-uherských usadlíků v Thajsku přibývat, přičemž většinu přistěhovalců tvořili příchozí z Čech a Moravy. Bylo to dáno hospodářskou situací v Rakousko-Uhersku, kdy právě z regionů Čech a Moravy odcházelo mnoho lidí za obživou jak do jiných částí monarchie, tak i do zahraničí, a to zejména od roku 1867, kdy mohli rakouští občané svobodně vycestovávat. Zachovalo se několik dopisů, kdy vystěhovalci z Rakousko-Uherska, respektive z Čech a Moravy, psali na c. a k. rakouský konzulát v Bangkoku a zajímali se o zprostředkování kontaktu se státními či soukromými subjekty. Např. Hans Bondy z Brna se ucházel o místo v bankovním domě anebo v exportní firmě. Další si hledali práci přímo v Thajsku. Bohužel mezi nimi bylo jen málo žádaných řemeslníků a stavařů. Mezi německy psanými jmény na hřbitově v Bangkoku se objevují např.: Augustin Bradáč z Lovosic v Čechách, Wenzel Moritz Hüttner ze Vysoké Pece v Čechách, Julius Mühlberger ze Slunečné v Čechách či Josef Rázek z Pardubic v Čechách (*Orasa, 1987, s. 228–230*).

Stavitel hlavní siamské železnice Eduard Bock se narodil dne 21. 1. 1865 v německojazyčné rodině v Cetkovicích na Moravě. V září 1892 nastoupil službu u thajské dráhy. Zprvu pracoval jako sekční inženýr a později se stal šéfem technických kanceláří. Zachovaly se fotografie, na nichž je E. Bock zachycen po boku siamské královny při slavnost-

ním zahájení stavby první siamské železnice. Za své zásluhy obdržel u příležitosti zahájení provozu železnice Řád siamské koruny IV. stupně. V roce 1898 byl na žádost Ministerstva pro veřejné práce přeložen do oddělení stavby paláců. V roce 1899 vystoupil ze státní služby a založil si vlastní stavební firmu. Krátce nato získal od thajské vlády koncesi na těžbu mramoru a pískovce. Díky tomu se jeho firma stala nejvýznamnější v Bangkoku a E. Bock váženou osobností. Rakouský konzulát ho vybral např. jako přisedícího u c. a k. konzulárního soudu či jako opatrovníka nezletilých dětí rakouského krajánka. Stal se i předsedou Rakouského podpůrného spolku, založeného v Bangkoku v roce 1905 (členové spolku se sešli pouze dvakrát). Po vypuknutí první světové války ještě krátce působil jako ředitel firmy Siam Stone Works. Poté, co v červenci 1917 vyhlásilo Thajsko Rakousko-Uhersku válku, byl jako rakousko-uherský státní příslušník internován a s dalšími Rakušany deportován do civilního zajateckého tábora v Yercaud v Britské Indii (*Orasa, 1987, s. 236–237*).

Mezi zbožím dováženým v dobách Rakousko-Uherska z českých zemí do Thajska se objevovalo zejména české sklo, porcelán, nábytek, boty a rovněž plzeňské pivo. České provenience byla i část strojírenských výrobků, elektrických zařízení a též palných zbraní exportovaných rakouskými firmami. Když v roce 1908 pobýval v rakousko-uherské monarchii vrchní velitel siamské armády princ Nakornchaisri, navštívil vedle lázní Karlovy Vary i strojírenské Škodovy závody v Plzni, kde se zajímal o vojenskou techniku. Výsledkem návštěvy byla objednávka výzbroje pro siamskou armádu (*Orasa, 1987, s. 184*).

Vyhlášení války v roce 1917 a vypovězení smlouvy z roku 1869 v roce 1919 znamenalo s plnou platností konec pěti dekad oficiálních rakousko-uhersko-thajských vztahů.

V letech 1897 a 1901 navštívili Siam dva slavní čeští cestovatelé – Enrique Stanko Vráz a Josef Kořenský. Vedle četných zážitků, které zpracovali v knihách i v časopiseckých článcích a prezentovali na přednáškách, si s sebou ze Siamu přivezli i bohatý fotografický materiál. Cenné jsou zejména dobové fotografie královské rodiny a rovněž fotografie starého, dnes už neexistujícího Bangkoku.

Enrique Stanko Vráz popsal svůj pobyt v Thajsku v knize *V Siamu, zemi bílého slona*, která poprvé vyšla v roce 1901. Josef Kořenský se Thajsku věnuje v knize *K protinožcům* a v upraveném a rozšířeném vydání této knižní série *Nové cesty po světě*, v jejím svazku 10 s názvem *V Siamu a Číně* pak líčí svou druhou cestu po světě v letech 1900–1901. Pozůstalosti obou cestovatelů jsou dnes uloženy v Náprstkově muzeu v Praze. Jejich cennou součástí jsou i kolekce fotografií, diapositivů a negativů. Zejména původní Vrázovy negativy na skleněných deskách, které pořídil během svých cest po světě, mají dnes nevyčíslitelnou historickou a dokumentární hodnotu. Jsou nenahraditelným pramenem pro badatele, ale i vzácným zdrojem poučení pro širší kulturní veřejnost (*Todorovová, 2004*).

V roce 2004 uspořádalo české velvyslanectví v Bangkoku ve spolupráci s Ministerstvem kultury Thajského království putovní výstavu *Siam očima cestovatelů E. St. Vráze a J. Kořenského*, která byla s velkým ohlasem v médiích prezentována v mnoha městech Thajska.

MEZI DVĚMA SVĚTOVÝMI VÁLKAMI, SIAM A ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA (1918–1938)

V roce 1918 skončila první světová válka a 28. října téhož roku byla vyhlášena samostatná Československá republika. Mladý stát záhy navázal styky i se Siamem. Výměna diplomatických zástupců se však neuskutečnila. Česká veřejnost získávala kusé informace o Siamském království prostřednictvím příležitostných zpráv v denním tisku a článků cestovatelů, jako byli např. Bohumil Pospíšil, Jan Havlasa či Pavel Šebesta.

K většímu povědomí o Thajsku přispěla návštěva krále Prajadhipoka (Ramy VII.) a královny Rambai v Československu v roce 1934. Návštěva Československa byla součástí programu královny evropské cesty, která zahrnovala rovněž Německo, Rakousko, Dánsko a Maďarsko. Králova další cesta směřovala do Budapešti. Z Maďarska se ještě

vrátil do Československé republiky k neoficiálnímu pobytu 16.–18. srpna, během něhož vykonal neoficiální návštěvu v Lánech, kam ho k soukromému obědu pozval jménem prezidenta vyslanec Jan Masaryk. Ještě tentýž den pak odletěl do švýcarského Luzernu.

Královým odjezdem z Prahy kontakty mezi siamskou královskou rodinou a Československem neskončily. Naopak se dále rozvíjely na přátelské úrovni. Když byl v roce 1935 zvolen po smrti T. G. Masaryka novým československým prezidentem bývalý ministr zahraničí dr. Edvard Beneš, zaslal mu král Prajadhipok blahopřejný telegram.

V roce 1938 se stal držitelem Řádu bílého lva I. třídy siamský královský princ Chula. Ve zdůvodnění návrhu udělení řádu se píše: „*J. Král Výsost princ Chula siamský navštívil v létě roku 1937 Československou republiku na pozvání p. předsedy vlády Dra M. Hodži a svým přátelským zaujetím vůči Československu a významem, který požívá v rozhodujících kruzích siamských, je povolán býti velmi užitečným československým zájmem.*“ (*Siamský princ Chula, B 23/38.*)

V září 1937 se stal velkou atrakcí závodů na automobilovém okruhu v Brně thajský princ Bira. Jel ve slabší kategorii na anglickém voze ERA 1500 ccm. Zpočátku si počínal výborně a byl žhavým adeptem na vítězství. V průběhu závodu však, jak poznamenává dobový tisk, „*chtěl být rychlejší, než mu dovozoval stroj, a tak se ze svého čelného místa na začátku závodu nakonec dostal jen na čtvrté místo*“ (*Světozor, 1937.*)

V roce 1938 byla otázka československého zastoupení v Thajsku upravena v tom smyslu, že ochranu československých zájmů vykonávalo francouzské velvyslanectví v Bangkoku. Konzulární agendu, týkající se Thajska, zajišťoval konzulát ČSR v Singapuru.

Před druhou světovou válkou byl Siam dobrým odbytištěm československých výrobků; v Bangkoku měly zastoupení např. československé společnosti Škoda a Baťa a do Siamu se vyvážely československé stroje, nářadí, papír, smaltované zboží, sklo, porcelán, textil a obuv. Siam za ně nabízel rýži, surový kaučuk, cín, tropická dřeva pro nábytkářský průmysl, koření, některé druhy olejnatých rostlin a textilních surovin. Největším úspěchem bylo vybudování cukrovaru v Lampangu společností Škoda.

Ve výrobním programu Škodových závodů jsou některé obory s dlouhou tradicí a představují určitou zvláštnost mezi evropskými výrobci. Patří k nim i zařízení pro cukrovary zpracovávající cukrovou třtinu, především válcové mlýny na její drcení. Vůbec první cukrovar v Thajsku vybudovaly Škodovy závody v roce 1937 v Lampangu na základě objednávky Ministerstva hospodářství. Kontrakt kromě dodávek kompletního technologického zařízení cukrovaru zahrnoval také postavení budov a zaučení personálu v průběhu prvního kampaně. Provoz byl i přes neočekávané překážky zahájen v prosinci 1937 ve stanoveném termínu. V letech 1936–1938 následovaly dodávky několika desítek osobních a nákladních automobilů s okřídleným šípem závodu Škoda Mladá Boleslav, silničních válců, věžového jeřábu pro doky královského námořnictva v Bangkoku, parního kotle pro vládní elektrárnu v Bangkoku, naftových motorů, potrubí pro parní kotle atd. (*Archiv společnosti Škoda Holding*). Obchodní korespondence firmy z přelomu let 1938/1939 zaznamenává též zájem thajské vlády o dělostřelecký materiál, respektive o 4cm pevnostní kanon vzor 36 (*Kupka – Francev – Fuchs, 2003, s. 46*). Jednání o nákupu byla však přerušena násilnou německou okupací Československa 15. 3. 1939. V roce 1937 činil československý vývoz do Thajska 12 milionů korun a dovoz 6 milionů korun. Druhá světová válka a politické změny v Československu po roce 1948 slibně se rozvíjející politické i hospodářské styky mezi Československem a Thajskem na dlouhou dobu přerušily.

VÁLEČNÉ INTERMEZZO

Za německé okupace československá vláda odešla do Londýna a postavila se na stranu Spojenců. Tehdejší režim Phibuna Songkhrama v Thajsku se naopak vydal cestou spojení s Japonskem a se zeměmi Osy. Poté, kdy 25. 1. 1942 Thajsko oficiálně vyhlásilo Spojencům válku, otázali se pracovníci britského Ministerstva zahraničí zástupců československé vlády, zda tím automaticky Thajsko vstupuje do válečném stavu i s Českoslo-

venskem. Československá strana soudila, že: „*Dle našeho mínění toto prohlášení nekryje Siam a tudíž Československo není ve válečném stavu se Siamem. Válku jsme mu nevypověděli a otázka je tudíž otevřena.*“ (Pro domo, 1943.) Prezident Beneš ani ministr Masaryk zjevně neměli zájem na deklarování nepřátelství, ačkoli Velká Británie by je uvítala. Po dotazech amerického Ministerstva zahraničních věcí, které zastávalo odlišné stanovisko než Britové a Thajsko považovalo nikoli za spojence Japonců, ale za zemi Japonci okupovanou, Čechoslováci v dubnu 1944 dále otázku upřesnili: „*Se Siamem nejsme ve válečném stavu, protože prohlášení presidenta ze 16. prosince 1941 jest nutno rozuměti tak, že Československo se octlo ve válečném stavu jen s těmi státy, které téhož dne již byly ve válečném stavu se třemi velmocemi.*“ V důvěrné informaci pro československého velvyslance ve Washingtonu bylo uvedeno, že „*nemůžeme vytvořiti precedens, který by značil, že Československá republika se ocitá ve válečném stavu automaticky, tj. bez vlastního rozhodnutí a bez individuálního státního aktu*“ (Věc: WASHINGTON..., 1944). Mír mezi Československou republikou a Thajskem byl zachován.

THAJSKO A ČESKOSLOVENSKO PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE (1945–1989)

Po skončení druhé světové války se Thajsko a Československo pokusily navázat na tradici předcházejících přátelských vztahů. V roce 1947 došlo v tomto smyslu k jednáním prostřednictvím československého velvyslance v Nankingu. Podnět k tomu dal siamský velvyslanec v Nankingu Sanguan Tularak, který se zajímal o vývoj poválečného hospodářství v Československu a vyjádřil přání, aby v zájmu dobrých hospodářských styků, výhodných pro obě zúčastněné strany, bylo zřízeno vzájemné diplomatické zastoupení. Kladné stanovisko thajské vlády k této otázce sdělil velvyslanec Sanguan Tularak v oficiální notě ze dne 22. 10. 1947.

Tehdejší velvyslanec v Nankingu dr. Lelek předložil návrh thajské vlády Ministerstvu zahraničních věcí k vyjádření, avšak mezitím se od základu změnila politická situace v Thajsku. Dne 9. 11. 1947 provedl maršál Phibun Songkhram vojenský převrat, svrhl premiéra Dhamronga a sám se prohlásil předsedou regentské vlády. Tato událost způsobila značný zvrát nejen ve vnitřní, ale i zahraniční politice země. Protože ve změněné situaci nebylo jasné, zda se i nová vláda postaví za iniciativní návrh Dhamrongovy vlády, bylo vyjednávání přerušeno. O tři měsíce později se radikálně změnila situace i v Československu. V únoru 1948 se zde dostali k moci komunisté. Thajská monarchie se svou zahraniční politikou zaměřenou na západní země pro ně představovala reakční nepřátelský režim.

Tehdejší politické ovzduší dobře ilustruje, jak nástup komunistů v poúnorovém Československu vnímal princ Bira, který se zúčastnil závodu o Velkou cenu Československa na Masarykově okruhu v Brně 25. 9. 1949. Bira v průběhu závodu havaroval a zlomil si nohu. V nejasné politické situaci, kdy byl západní tisk plný zpráv o vyvlastňování soukromého majetku, věznění oponentů komunistického režimu, mučení a popravách, měl tento člen thajské královské rodiny takovou obavu z československých „komunistických“ lékařů, že po základním ošetření odmítl zůstat v české „rudé nemocnici“ a i přes silné bolesti se nechal okamžitě převézt do americké okupační zóny ve Vídni a odtud dále do Curychu. Tam mu ovšem švýcarští specialisté potvrdili, že zranění bylo československými lékaři velmi dobře ošetřeno (*Birabongse, 1992, s. 178–179*).

I když došlo k jednáním v letech 1951, 1953 a 1956, diplomatické styky mezi Thajskem a Československem nebyly obnoveny pro různé překážky zejména politického rázu. Příznačný pro tuto dobu je československý pokus o navázání diplomatických vztahů ze září 1956, kdy byl návrh ústně tlumočen thajskému velvyslanci v Rangúnu. V polovině listopadu velvyslanec předal oficiální odpověď: Thajská vláda nemá v zásadě námitek proti navázání diplomatických styků. Uvítala by, kdyby v první etapě bylo zřízeno v Bangkoku pouze obchodní zastoupení, diplomatické styky až ve druhé etapě v souladu s rozvojem hospodářských styků. Další jednání už probíhala tímto směrem. Vyřizováním konzulární agendy bylo pověřeno československé velvyslanectví v barm-

ském Rangúnu. Důvěrná direktiva MZV pro vyjednávacího diplomata z roku 1957 však poznamenává: „*Náš zájem o navázání diplomatických styků trvá. Naskytne-li se v průběhu jednání vhodná příležitost, aniž by vznikl dojem, že máme naléhavý zájem, zjisti také dnešní stanovisko thajské vlády k navázání diplomatických styků a eventuálně dobu, kdy je možno počítat se zřízením zastupitelského úřadu.*“ (Informace pro čs. velvyslance ing. Noska..., 1957.)

K prolomení existující diplomatické bariéry mezi Thajskem a Československem mělo napomoci pozvání delegace thajského Parlamentu do Československa. Tato návštěva se uskutečnila ve dnech 26. září až 2. října 1958. Šlo o součást studijní cesty skupiny členů thajského Parlamentu do Indie, Sovětského svazu a Číny. V období eskalující studené války šlo o politicky značně citlivou záležitost. K cestě thajských poslanců došlo na základě pozvání Nejvyššího sovětu SSSR. To bylo v thajském tisku napadáno a postup vedoucího delegace kontraadmirála Thaharna Kamchirana, který jednání o návštěvě inicioval prostřednictvím sovětského velvyslance v Bangkoku, označováno za neslučitelné s etiketou. Objevily se rovněž pokusy vykládat Thaharnovu cestu jako příznak rozdílných názorů mezi ním a vedením jeho Demokratické strany. Thaharn to však odmítl a zdůraznil, že se ve všech otázkách radí se stranickým vedením. Dobový komentář listu *The Bangkok Post* k tomu dodal, že tak jako když zlato padlé do bláta zůstane zlatem, tak i člen Demokratické strany, ať jede kamkoli, zůstává členem této strany.

Delegace měla původně přijet do SSSR koncem června 1958. Vzhledem k nejrůznějším tlakům jak ze strany domácích pravicových kruhů, tak i USA, které považovaly cestu poslanců v napjaté mezinárodní situaci za politicky nevhodnou, byl několikrát změněn termín příjezdu a složení delegace. Ne náhodou velvyslanectví v Bangkoku ve stejné době tlumočilo thajskému Parlamentu pozvání k návštěvě Spojených států.

Delegace měla být původně 21členná a měli v ní být též delegáti vládní strany Chard Sangkom Party (dřívější Národněsocialistická strana). Vedení strany však účast těmto poslancům zakázalo. Do SSSR nakonec dne 12. 9. 1958 přicestovala zvláštním sovětským letadlem TU 104 patnáctičlenná delegace po sedmidenním pobytu v Indii. Její členové v SSSR navštívili města Taškent, Frunze, Moskvu, Leningrad, Kyjev a Minsk.

Komunistické vedení si velmi dobře uvědomovalo strategickou závažnost této návštěvy, která mu poskytovala příležitost proniknout za „železnou oponu“. Z toho důvodu i předsednictvo Národního shromáždění ČSR po konzultacích se sovětskými partnery učinilo v červenci 1958 skupině thajských poslanců nabídku k cestě do Československa.

Nabídky nakonec využilo sedm poslanců. Delegaci vedl kontraadmirál Thaharn a jejími členy byli zástupci různých opozičních stran. Vzhledem k tomu, že Československo v té době nemělo s Thajskem diplomatické styky, a šlo tudíž o delegaci neoficiální, pohybovala se návštěva v ČSR na platformě parlamentní a na úrovni krajských národních výborů. Oficiálních setkání se kromě toho účastnili zástupci ministerstva zahraničních věcí, zahraničního obchodu, školství a kultury.

Program pobytu poslanců byl značně nabitý. Cílem komunistického vedení bylo prezentovat Československo v co nejlepším světle a touto cestou thajské poslance ideologicky ovlivňovat. Tajný dokument československého Ministerstva zahraničních věcí k tomu poznamenává: „*I když se nedá v současné době očekávat změna politiky thajské vlády a navázání diplomatických styků, je možno vedle rozvoje obchodních styků rozvíjet i vztahy politické, kulturní a vědecké přímým stykem, delegacemi. Jen tak je možno paralyzovat vliv nepřátelské propagandy proti zemím socialistického tábora u thajské veřejnosti.*“ Vedle návštěv státních institucí a Univerzity Karlovy československé státní orgány proto zařadily do programu thajské delegace i návštěvy úspěšných a reprezentativních podniků – strojírenských Leninových závodů (dřívější Škodovky) v Plzni, obuvnického podniku Svit (dřívější Baťa) ve Zlíně, závodu na výrobu radiových přijímačů Tesla v Bratislavě, sklářské manufaktury Moser v Karlových Varech, ukázkového zemědělského družstva JSD Sedlečko, Krajské dětské nemocnice v Brně, lázní v Karlových Varech aj. (*Zpráva*

o návštěvě skupiny poslanců..., 1958). Poslance v ČSR velmi pečlivě sledovali jak příslušní úředníci, tak i Státní bezpečnost. K případnému dalšímu využití byly sestaveny jejich politické a osobnostní profily, analyzováno jejich chování a výroky. Výraznější výsledky však pobyt thajské delegace v ČSR nepřinesl.

Pro navázání diplomatických vztahů zůstávala po léta hlavním kamenem úrazu otázka přístupu k válce v Indočíně. Zatímco Thajsko jednoznačně podporovalo Američany a jejich spojence, československá vláda se postavila na stranu vietnamských komunistů. Když 23. 10. 1969 předal thajský velvyslanec v Moskvě Yuad Loesrit československému velvyslanci tamtéž dopis s návrhem své vlády na navázání diplomatických styků, bylo právě z těchto důvodů na československé straně rozhodnutí odloženo.

Oživení nastalo až s koncem války ve Vietnamu. Tehdy thajská a československá vláda zaujaly ve vzájemných vztazích pružnější postoje. Devátého března 1973 se nová thajská vláda dotázala prostřednictvím československé obchodní mise v Bangkoku na československé stanovisko k návrhu z roku 1969. Předsednictvo ústředního výboru Komunistické strany Československa pak po konzultaci s Ministerstvem zahraničních věcí SSSR schválilo navázání diplomatických styků s Thajským královstvím dne 4. 5. 1973. Na základě toho vláda ČSSR schválila navázání diplomatických vztahů s Thajskem svým usnesením č. 20 ze 17. 1. 1974. Příslušné nóty si vyměnili velvyslanci ČSSR a Thajska v Moskvě Jan Havelka a Yuad Loesrit dne 15. 3. 1974. Téhož dne bylo zveřejněno i společné komuniké (*Tanzanie – Thajsko*, L 5.465).

Pro první období bylo československé velvyslanectví vytvořeno z pracovníků obchodního oddělení a nahradilo dosavadní misi československých podniků zahraničního obchodu v Bangkoku. Vedli je chargé d'affaires ad interim, kteří byli jmenováni z řad pracovníků Ministerstva zahraničního obchodu a zároveň působili jako vedoucí obchodního oddělení zastupitelského úřadu. Na úrovni velvyslanců pokrývala Thajsko ambasáda v barmském Rangúnu. Prvním československým velvyslancem v Thajsku se sídlem v Rangúnu byl Ladislav Jetmar (1975–1978) a prvním československým chargé d'affaires v Bangkoku Miloslav Lukáš (1975–1981).

Na navázání diplomatických styků navazovala smluvní úprava obchodních vztahů. Až do demokratických změn v Československu v roce 1989 však československo-thajské styky zůstávaly na nízké úrovni a byly poznamenány vzájemnou opatrností.

Rovněž kulturní a sportovní kontakty byly spíše sporadické. Čas od času se na televizních obrazovkách, v novinách a v rozhlasu obou zemí objevovaly zprávy o Thajsku či o Československu, ale byly většinou útržkovité a nezřídka zkreslené vlivem rozdílných politických postojů. Za zmínku stojí československá účast na Mezinárodní výstavě dorostu Červeného kříže u příležitosti Dnů thajského Červeného kříže v dubnu 1952. Díla českých hudebních skladatelů A. Dvořáka, B. Smetany, Z. Fibicha a B. Martinů byla rovněž často na repertoáru rozhlasového vysíláče Chulalongkornovy univerzity (*Holub a kol.*, 1977, s. 175).

V Thajsku však nepobývali pouze diplomaté a obchodníci komunistického Československa. Existovala zde i česká emigrantská komunita, jejíž někteří členové dosáhli významného postavení ve společenském a hospodářském životě země. Až do šedesátých let měla thajská pobočka Bařových závodů českého ředitele. K významným osobnostem patří profesor medicíny Chulalongkornovy univerzity Henry Wilde, narozený v Praze, synovec reportéra E. E. Kische, který přežil koncentrační tábory v Terezíně a v Bergen-Belsenu. Do Thajska původně přišel jako americký diplomat a stal se ředitelem vojenské nemocnice v době vietnamské války. Všeobecně známou a uznávanou osobností je i Denis Gray, šéf úřadovny Associated Press v Bangkoku, narozený jako Zdeněk Mečříř v Plzni. Z emigrační vlny po roce 1968 se usadili v Thajsku např. plzeňský rodák Max Wechsler, advokát, novinář, zakladatel soukromé thajské agentury Czech Press a přítel barmské demokratické opozice, nebo potomek Vojty Náprtska a majitel továrny u Lam-pangu Jan Mrskoš.

Obchodní vztahy

V oblasti obchodních aktivit bylo podstatně živěji. Thajsko pocívalo po válce značný nedostatek hotových výrobků a dosavadní dodávky ze zahraničí, zejména z USA, nespokojovaly domácí trh pro příliš vysoké ceny. V té době Thajsko projevilo zájem o řadu československých výrobků – o stavební materiály, včetně stavebního kování, ploché i duté sklo, stolní sklo a porcelán, smaltované zboží, textilní zboží, obuv, pletené a tkané zboží, punčochy a ponožky, papír a psací potřeby, nástroje a nářadí, hřebíky a šrouby, drát, izolátory, obráběcí stroje, léky.⁴

Českoslovenští komunisté si velmi dobře uvědomovali odbytové možnosti thajského trhu. Bylo zřejmé, že československá komerční přítomnost prostřednictvím pověřených firem je nedostatečná. Z toho vyplýval i zájem o vytvoření obchodního zastoupení ČR v Thajsku. V důvěrném dokumentu Ministerstva zahraničního obchodu (MZO) z roku 1953, zabývajícím se možnostmi zřízení konzulátu ČSR v Bangkoku, se píše: „*Thai je pro ČSR dobrým odbytovým trhem pro téměř všechny druhy našich výrobků, zejména po textil, gumotextilní obuv, osinkocement, automobily, motocykly apod. Dosahujeme výhodné ceny a objevují se stále nové a nové odbytové možnosti; nedostatkem je však to, že jsme odkázáni na písemný styk našich výsadních společností s thajskými firmami... Soustavné osobní zpracování tohoto trhu našimi lidmi by přineslo podstatné zlepšení našeho vývozu. V r. 1952 dosáhl vývoz z ČSR do Thajska Kč 45,406.000, na r. 1953 se předpokládá vývoz v hodnotě 56,500.000. V poslední době zkoumá MZO rovněž možnost dovozu z Thai, zejména rýže, event. kaučuku, který byl od r. 1950 zastaven, neboť loutková vláda Pibula Songgrama (sic!) vydala na nátlak USA zákaz exportu »strategických surovin« do zemí lidové demokracie.*“ (Přípis č. 144-Siam-743-25-53.)

V roce 1958 v Thajsku vzniklo na polooficiálním základě československé obchodní oddělení s formálním titulem *Delegation of the Czechoslovak Foreign Trade Corporations*. Vedle vedoucího (*chief delegate*) v něm pracovali vždy jeden až tři pracovníci (*delegates*), z nichž každý zastupoval několik organizací zahraničního obchodu. Obchodní oddělení zajišťovalo v nepříliš příznivých podmínkách podstatnou část československého obchodu a od zrušení afilace Zlinpex Co. muselo zajišťovat celý obchod (*Holub a kol., 1977, s. 174–175*).

V rámci československo-thajského zahraničního obchodu hrála po léta s ohledem na omezený význam služeb určující úlohu výměna zboží. Přes relativně příznivé podmínky, vyplývající z poměrně vysokého stupně vzájemné ekonomické komplementarity (doplňování), jež měla své kořeny v odlišné ekonomické struktuře obou zemí, byla úloha socialistického Československa v thajském zahraničním obchodě a role Thajska v československém zahraničním obchodě v 60.–80. letech podružná. Do značné míry byla tato skutečnost dána nepříznivými politickými předpoklady pro jakýkoli rozvoj vzájemné výměny zboží. Podíl Thajska na československém zahraničním obchodu s rozvojovými zeměmi zřídka kdy dosahoval 1 % (*Holub a kol., 1977, s. 176*).

Pro dlouhodobý vývoj zahraničněobchodního obratu, vývozu a dovozu ČSSR a Thajska byly charakteristické dva společné trendy. Především to byl pozvolný růst všech ukazatelů (průměrný obrat za období 1949–1973 činil 6 % ročně, československý vývoz do Thajska 5 %, thajský dovoz do ČSSR 11 %), (*Holub a kol., 1977, příloha 4*) a za druhé jejich kolísání z roku na rok. Jejich příčina spočívala v tom, že Thajsko dodávalo pouze několik málo surovin, u nichž ČSSR měla možnost nákupu i z jiných zemí a jejichž výši nákupu volila podle podmínek.

Zatímco v šedesátých letech v československých vývozech do Thajska převažovaly nestrojírenské komodity, v sedmdesátých letech začaly převažovat stroje a zařízení potřebná pro pokračující thajskou industrializaci. Obnova, modernizace a rozvoj textilního průmyslu v Thajsku postavily na první místo mezi československými exportéry organizaci zahraničního obchodu Investa (27 % v roce 1973). Ta vystřídala na špičce dlouho se držící organizaci Pragoinvest (19 %). Tento vývozce tradičních dieselmotorů a dieselařegá-

tů byl jednou z mála organizací vyznačujících se stabilním postavením na thajském trhu. Na dalších místech byly strojírenské organizace jako Strojimport (14 %) a Motokov (6 %). Následovaly Centrotex a Keramika (okolo 4 %) jako hlavní reprezentanti nestrojírenských organizací. Vývoz řady dalších organizací byl nízký a často jen jednorázový

Na úrovni jednotlivých komodit byly největší položkou československého vývozu do Thajska v roce 1972 pístové naftové motory, dále tkalcovské stroje, obráběcí stroje, pístové kompresory, pístové vývěvy, brusné materiály, kloubové řetězy válečkové, díly a příslušenství k textilním strojům, zařízení pro koželužny, zdrojová soustrojí, pletací a proplétací stroje, synchronní elektrické motory a vigoňové příkrývky (*Siam Undiscovered*, 2004, s. 114).

Struktura thajského dovozu do Československa byla po léta neobyčejně chudá. Byla prakticky omezena jen na několik málo surovin. Pravidelné dovozy tvořil pouze kaučuk. V některých letech se dovážela i juta. Zemědělské produkty, potraviny ani ovoce, ani průmyslové výrobky ČSSR až na řídké výjimky (rýže) nedovážela. Chudá komoditní struktura se samozřejmě projevila i ve struktuře organizací zahraničního obchodu. Stálým dovozcem byl prakticky pouze Chemapol, do jehož kompetence patřil přírodní kaučuk. Druhým byl Centrotex dovážející surovou jutu (*Siam Undiscovered*, 2004, s. 115).

Začátkem sedmdesátých let navštívila oficiální thajská obchodní delegace poprvé Československo a ostatní evropské socialistické země s výjimkou Německé demokratické republiky. V čele delegace byl tehdejší ministr hospodářství Bunchana Atthakor. Jejím cílem bylo nalézt nové obchodní možnosti v době, kdy thajská ekonomika prodělávala krizi. V té době Thajsko uzavřelo obchodní dohodu s Bulharskem. S Československem však dohoda uzavřena nebyla (*Thai Economic and Trade Mission...*, 1971). Československá strana sice předložila Thajsku v roce 1971 návrh bezkontingentní rámcové obchodní dohody, ale v roce 1972 thajská strana odpověděla protinávrhem se zdůrazněním platebního styku ve volně směnitelných měnách (*Holub a kol.*, 1977, s. 174–175). Vzhledem k aktivní obchodní bilanci ČSSR s Thajskem neměla československá strana vážnějších námitek. V dalším období došlo ke „sladění“ obou návrhů a obchodní dohoda byla parafována 18. 5. 1974 při návštěvě československé obchodní delegace v Bangkoku. Dohoda obsahovala doložku nejvyšších výhod, usnadňovala přístup na trh, upravovala platební styk a její součástí se stala každoročně obměňovaná zbožíová listina. Po navázání diplomatických vztahů byly vytvořeny i příznivější podmínky pro práci československého obchodního oddělení, kterému byl přiznán stejný oficiální statut jako obchodním oddělením, která jsou součástí velvyslanectví či jiných zastoupení zemí, s nimiž má Thajsko diplomatické styky (*Holub a kol.*, 1977, s. 174–175). V roce 1978 pak došlo k podepsání obchodní a platební dohody. V roce 1987 byly projednány možnosti rozšíření obchodní výměny mezi oběma zeměmi na úrovni ministrů zahraničního obchodu. Ti jednali v březnu v Praze a v říjnu v Bangkoku, kde se současně konalo i 1. zasedání čs.-thajské smíšené komise pro obchodní spolupráci.

NOVÁ ÉRA SPOLUPRÁCE, ROZVOJ KONTAKTŮ PO ROCE 1989

„Sametová revoluce“ v listopadu 1989 v Československu a následný proces demokratických změn vytvořily zcela nové podmínky pro rozvoj československo-thajské spolupráce. Již v březnu 1990 jednal v Praze o možnostech rozvoje bilaterálních styků thajský ministr zahraničí Siddhi Savetsila. V říjnu 1990 naopak vykonal oficiální návštěvu Thajského království místopředseda vlády a ministr zahraničních věcí tehdejší Československé federativní republiky Jiří Dienstbier. Při rozhovorech s předsedou vlády Chatichaiem Chunhvanem a s ministrem zahraničních věcí Subinou Pinkaianou jak thajská, tak česká strana vyjádřily uspokojení nad širokým rozvojem vzájemných vztahů zejména v uplynulém roce a shodně konstatovaly, že zřízení zastupitelských úřadů, vedených velvyslanci v Praze a v Bangkoku, by podstatně přispělo ke zlepšení vzájemných kontaktů. Již počátkem roku 1991 byla otevřena v Praze a v Bangkoku velvyslanectví a obě země si vymě-

nily velvyslance. Prvním československým velvyslancem se sídlem v Thajsku byl jmenován Karel Stehno (1991–1992) a prvním thajským velvyslancem v Praze Kobsak Chutikul (1991–1994).

Českou republiku jako jeden z nástupnických států bývalého Československa Thajsko oficiálně uznalo 1. 1. 1993 a navázalo s ní diplomatické styky na úrovni velvyslanectví. Došlo k značnému rozvoji vzájemných kontaktů především s cílem nalézt nejefektivnější formy hospodářské spolupráce.

Vzájemné návštěvy na nejvyšší úrovni po roce 1990 tento oboustranný zájem potvrzovaly. Po téměř stočlenné delegaci vedené předsedou vlády ČSFR Mariánem Čálfou navštívili Thajsko i tehdejší ministr financí a současný prezident ČR Václav Klaus se zástupci České národní banky, předseda vlády ČSFR Petr Pithart s osmdesátičlennou delegací, složenou ze zástupců obchodních a politických kruhů a novinářů, náčelník generálního štábu Československé armády generál Karel Pezl, předseda Parlamentu, ministři zahraničních věcí Jiří Dienstbier a Jan Kavan a někteří další ministři.

Nejvýznamnější politickou událostí devadesátých let se stala státní návštěva prezidenta ČR Václava Havla a jeho manželky Olgy Havlové v Thajsku v čele více jak stočlenné delegace představitelů českého politického, hospodářského a kulturního života, uskutečněná ve dnech 11.–14. 2. 1994. Na čtyřdenní státní návštěvu Thajského království V. Havel přicestoval z Kalkaty po skončení státní návštěvy Indie. V. Havel se setkal s thajským králem Bhumibolem Adulyadeyem a s královnou Sirikit, s premiérem Chuanem Leekpaiem, s dalšími členy vlády a s představiteli thajské politiky a kultury. Na Chulalongkornově univerzitě převzal čestný doktorát. Během návštěvy došlo k podepsání vzájemné obchodní dohody, jejímž cílem je usnadnit přístup podnikatelů na trhy obou států, dále pak dohody o zamezení dvojího zdanění, dohody o ochraně investic a protokolu o spolupráci mezi ministerstvy zahraničních věcí ČR a Thajska. Po návštěvě se uskutečnil prodej letounů L-39 z Aera Vodochody thajskému letectvu.

Z Thajska přicestovala do ČSFR a později do České republiky od roku 1990 také řada významných návštěv. Vedle hospodářských delegací, několika ministrů a členů thajského Parlamentu navštívila Českou republiku i delegace thajské armády vedená jejím velitelem generálem Suchindou Kraprayoonem, který byl později jmenován předsedou vlády Thajského království. Českou republiku postupně navštívily všechny tři dcery thajského krále a rovněž královna Sirikit.

Thajský král již necestuje do zahraničí. Na mezinárodní scéně ho proto zpravidla zastupují ostatní příslušníci jeho rodiny. Nejstarší z trojice dcer thajského panovníka princezna Ubol Ratana přicestovala do Prahy v květnu 1994. Po ní následovala v únoru 1996 návštěva princezny Maha Chakri Siridhorn, která měla mít původně oficiální charakter, vzhledem k úmrtí paní Olgy Havlové byla však změněna na návštěvu soukromou. Šesti-denní návštěva nejmladší dcery thajského panovníka princezny Chulabhorn v květnu 2000 již oficiální ráz měla. Konala se na pozvání prezidenta Václava Havla, s nímž a s jeho druhou manželkou Dagmar se princezna setkala na Pražském hradě a český prezidentský pár pro ni uspořádal slavnostní večeři. Vedle Prahy princezna navštívila i Karlovy Vary.

Dne 27. 10. 2002 do České republiky přiletěla na jednodenní soukromou návštěvu královna Sirikit. Královna se na Pražském hradě setkala s manželkou prezidenta paní Dagmar Havlovou, zapsala se do pamětní knihy a prohlédla si prezidentské sídlo. Následovala prohlídka města a odjezd zpět na letiště, odkud královna odcestovala do Itálie.

V roce 1998 byla v České republice založena Česko-thajská společnost. Cílem této dobrovolné, nevládní a neziskové organizace je spolupráce a vytváření kontaktů ve všech oblastech kultury, vědy, vzdělání, ekonomiky a turistiky mezi občany a organizacemi v České republice a v Thajském království.⁵

V thajském Parlamentu funguje skupina česko-thajského přátelství – *Czech-Thai Friendship Group*.

Obchod a ekonomika

Celková vzájemná výměna zboží mezi oběma zeměmi se vyvíjela od počátku devadesátých let až do roku 1996 velmi pozitivně. Značnému nárůstu českého vývozu v letech 1993–1994 významně napomohla dodávka 38 cvičných proudových letounů L-39, která byla ukončena v roce 1994. V roce 1996 se v bilanci českého exportu projevíly nové aktivity českých strojírenských firem, zejména Stavostroje Nové Město a STASIS Horní Slavkov. Vzájemná výměna zboží v roce 1997 však již byla dotčena ekonomickou krizí v Thajsku a devalvací jeho měny. Od té doby ČR zaznamenává ve vzájemném obchodě s Thajskem výrazně pasivní bilanci.

Zhruba 25 % českého exportu do Thajska v roce 1996 tvořily stavební stroje a zejména pak silniční válce. V průběhu roku 1997 došlo v Thajsku v důsledku krize ke snižování objemu stavebních prací (byly zastavovány projekty jako výstavba silnic, rozvoj průmyslových zón v okolí Rayongu aj.). Tento trend se zákonitě promítl do českého vývozu. Zatímco např. v roce 1996 byly do Thajska dodány silniční válce z ČR za 11 mil. \$, v roce 1997 šlo o objem cca 7 mil. \$, ale v roce 1998 tato komodita do Thajska nebyla dodána vůbec. Obdobně došlo k propadu exportu polygrafických strojů a obráběcích strojů a vývozu ocelových výrobků. Vliv na snížení českého exportu má i cenová politika některých českých firem, které české zboží nabízejí za vyšší ceny, než jakou mají konkurenční výrobky (např. traktory).

Situace u thajského exportu do České republiky se po devalvaci thajského bahtu značně změnila. Do Thajska se začalo vracet mnoho českých dovozců z trhů Číny a Indonésie. Odešli tam před několika lety za levnějším zbožím (především za textílem a potravinovými konzervami) v době, kdy thajská ekonomika začala ztrácet komparativní výhody levné pracovní síly a zboží se prodávalo. Tento trend pokračoval i v průběhu let 1999–2003.

Obrat česko-thajské obchodní výměny dynamicky roste. Podle českých statistik obrat v roce 2002 činil 192 mil. \$, což je o 22 % více než v roce 2001. Český vývoz do Thajska vzrostl za toto období o 33 % na 58,7 mil. \$, thajský vývoz do ČR o 17 % na 133,1 mil. \$.

Podle thajských statistik dovoz z ČR do Thajska v roce 2002 činil 54 mil. \$, což téměř odpovídá českým statistikám. Velký rozdíl je však mezi objemem thajského vývozu do ČR, který podle thajských statistik činil v minulém roce jen 69 mil. \$. To by znamenalo, že thajské zboží za více jak 60 mil. \$ proudí do ČR přes třetí země.

Přestože i v letech 2002 a 2003 zaznamenala ČR výrazný deficit vzájemné obchodní bilance, český export do Thajska roste relativně rychleji než thajské vývozy do ČR. Pro českou stranu je potěšitelné především více než dvojnásobné zvýšení exportu strojů a zařízení, která tradičně představovala nejsilnější českou exportní základnu. Ten tvoří okolo 60 % celkového českého vývozu. Z toho více jak polovinu (17 mil. \$) představují počítačové komponenty, jejichž vývoz do Thajska realizují nadnárodní firmy v rámci svého výrobního procesu. V souvislosti se zahájením generálních oprav letounů L-39 významně vzrostl vývoz náhradních dílů na letadla. Po několika letech se z ČR do Thajska opět podařilo vyvézt parní turbíny. Rychlý růst thajského automobilového průmyslu měl za následek také velký nárůst vývozu českých automobilových dílů, zejména brzdových systémů a palivových čerpadel. Naopak poklesl dovoz automobilů Škoda, které v důsledku vysokého celního zatížení jen s obtížemi konkurují levným japonským značkám vyráběným v Thajsku, a také vývoz sušeného mléka, který v minulosti představoval téměř polovinu českého exportu do Thajska. Nově se naopak objevil vývoz sladu.⁶

Naproti tomu Thajsko má dnes na českém trhu dominantní postavení v některých komoditách. Jde hlavně o konzervovaného tuňáka, ananas, rýži, latexové chirurgické rukavice a stříbrné šperky. Stále větší podíl ale zaujímají i komponenty PC, elektronika a elektronické součástky.

Převážná část nárůstu thajského exportu do ČR jde na vrub elektronických zařízení, především počítačů, elektronek a telekomunikačních zařízení. Narůstají i dovozy oděvů a obuvi.⁷

Nezanedbatelným perspektivním komponentem ve vztazích Thajsko – ČR je i turistika. Zatímco na počátku devadesátých let vyjíždělo ročně do Thajska jen několik stovek českých turistů, dnes je to asi deset tisíc. Přibližně stejné množství víz pro thajské občany ročně vydá i české velvyslanectví v Bangkoku.

V budoucnu je možné nadále očekávat zvyšování obratu česko-thajského obchodu (*MPO ČR, internet; Velvyslanectví ČR v Thajsku, internet*).

* * *

Po zahájení demokratizačního procesu v České republice je v oblasti zahraniční politiky třeba nově definovat nejen multilaterální, ale i bilaterální vztahy s řadou zemí. Se změnou politické orientace se objevují noví strategičtí partneři, kteří doposud stáli na okraji zájmu české politiky. K nim nepochybně patří i Thajské království. Jak prokázala i naše studie řešená v ÚMV v rámci grantového projektu MZV, i v případě této značně vzdálené země se značně rozdílnou historickou zkušeností, kde není možné počítat s výraznější kontinuitou vzájemných kontaktů, je možné nalézt klíčová témata, na nichž je možné současné vztahy dále budovat. V případě Thajska lze v kulturní a politické rovině jmenovat čtyři témata. Pro nejstarší dějiny jde o informace z období Ayuthaye, které je v thajské historiografii nadále málo prozkoumáno, a o podobné zprávy je v Thajsku značný zájem. Zprávy českých jezuitských misionářů představují v tomto oboru jednoznačné novum.

Je možné navazovat i na postavy některých krajanů, kteří významně přispěli k rozvoji thajské společnosti – např. na Eduarda Bocka a některé pozdější emigranty. Pro thajskou veřejnost jsou zajímavé rovněž zprávy českých cestovatelů o Thajsku, zejména pak fotografie E. St. Vráze ze starého, již zaniklého Bangkoku, které vzbudily značnou pozornost a byly v médiích označovány za „thajský národní poklad“. Přitažlivým tématem jsou i české archivní a novinové zprávy o thajské královské rodině, která se v Thajsku těší značnému respektu.

V hospodářské rovině se i přes silnou konkurenci asijských a západních výrobků nadále nabízí možnost navázat na tradici některých českých výrobků, které mají v Thajsku dodnes dobrý zvuk. Jde např. o sklářské výrobky, výrobky obranného průmyslu, některá strojírenská zařízení a automobily aj. V obou zemích existují poměrně vhodné podmínky pro vstup českých a thajských podnikatelských subjektů. Významně roste též turistika.

Proces intenzifikace vzájemných vztahů byl po roce 1989 úspěšně nastartován. Při vhodné bilaterální strategii české zahraniční politiky by se Thajsko mohlo stát – jak v hospodářské, tak i politické rovině – jedním z nejvýznamnějších partnerů České republiky v asijském regionu.

¹ Na tuto potřebu reagoval výzkumný projekt Ministerstva zahraničních věcí ČR „Česko-thajské partnerství 2004. Historie spolupráce a vzájemných vztahů“ (RM 01/09/04), realizovaný v rámci Ústavu mezinárodních vztahů, Praha. Projekt se zabýval genezí česko-thajských vztahů od prvních útržkovitých zpráv náhodných návštěvníků a cestovatelů až po současný ekonomický a turistický boom a perspektivy dalšího rozvoje vzájemných vztahů. Součástí projektu bylo i vydání reprezentativní publikace *Siam Undiscovered. Czech-Thai encounters between the 16th and 21st centuries: rare documents, old photographs, royal visits*, na němž se podílela česká ambasáda v Bangkoku, Ústav mezinárodních vztahů, Náprstkovo muzeum a Ministerstvo kultury Thajského království. Tato publikace vzbudila překvapivou pozornost thajské veřejnosti a byla recenzována na stránkách thajského tisku. Pozornost upoutávala především skutečnost, že přináší řadu nových, v Thajsku doposud neznámých informací ze starší i novodobé historie země.

² Siam je starší označení pro Thajsko, užívané až do roku 1939 a poté ještě v letech 1945–1949.

³ *Cosmographia* byla poprvé vydána v roce 1541 a je uváděna jako první německá zeměpisná kniha. V průběhu let 1541–1628 vyšlo 24 jejích vydání. Byla rovněž přeložena do francouzštiny a italštiny, v roce 1550 do latiny. V českých zemích byla běžně čtena. Její jedinou českou verzi z roku 1554 přeložil a zpracoval Jan z Púchova.

⁴ Podle sdělení Ministerstva zahraničního obchodu zastupovaly československé zájmy v Siamu ve druhé polovině čtyřicátých let:

- Representation of Czechoslovak Metal and Engineering Works, zastupující Československé závody kovodělné a strojírenské, a po jejím zrušení v roce 1950 Correspondent Kovo Ltd. Bangkok.

- Slavia Trading Co., která zastupovala Budvar-Československý pivovar, n. p., obchodní společnost Kotva, s. r. o., a Spolek pro chemickou a hutní výrobu, n. p.
 - Czechoslovak Siam Trading Company Ltd. Firma obchodovala s výrobky těžkého strojírenství, dieselovými motory, automobily, radiopřijímači a přenosovou technikou. Neměla však příliš dobrou pověst, byla likvidována pravděpodobně někdy mezi roky 1948–1950.
 - Zlin Co. Filiálka stejnojmenné afilace působící v Singapuru. Tato afilace byla zřízena nejprve organizací zahraničního obchodu Chemapol, později ji převzala Transakta. V roce 1967 vyhlásila Zlin Co. úpadek. Ihned potom byla v roce 1968 založena náhradní afilace Zlinpex Co. Ani tato společnost neměla dlouhého trvání, byla likvidována v roce 1972, protože se nepodařilo nalézt vhodné formy pro její další provoz. Tato afilace zajišťovala po dlouhá léta asi polovinu československého vývozu do Thajska a podílela se na převážné části dovozu.
- Thajské zdroje z roku 1949 se zmiňují i o dalších firmách, zabývajících se obchodem s Československem; např. Government Purchasing Bureau prodávala sečí stroje Minerva a jízdní kola; Y.I.E. Assia distribuovala sečí stroje Lada a psací stroje, Athorn Phanich dodával do Thajska československé sportovní palné zbraně a pistole. Plzeňská Škodovka dodala po válce do Thajska prostřednictvím svého tehdejšího zástupce Gerson a. Sons Ltd. Skoda válce na drcení cukrové třtiny do státního cukrovaru v Uttaraditu, elektrická zařízení, silniční stroje aj. (Archiv MZV, 238.5 2/47, 246.290/47-1/1; Significant Trends, 1949; Holub a kol., 1977, s. 174).

⁵ Viz <http://www.czechtaisociety.cz>

⁶ K firmám s vysokou současnou mírou aktivit na thajském trhu patří např. Škoda TS Plzeň, Zbrojovka Uherský Brod, Sellier & Bellot, Aero Vodochody, Strojimport, a. s., Laktos Praha, Preciosa Praha, Technoexport či Škoda auto.

⁷ V oblasti česko-thajských exportů/importů se již uplatnila řada thajských firem, např. Yontrakit Autocent, Czech Trade Mera, Min Sen Machinery, Duality Ingredient Services, Diary Master, Trinity.com.

Prameny a literatura

Pramenné materiály

- Alignment of the Nations in the War. November 20, 1943. Kopie z archivu MZV ČR; Declaration de l'état de guerre entre la République Tchecoslovaque et les Etats qui sont en guerre avec la Grande Bretagne, l'Union des Républiques Socialistes soviétiques (sic) et les Etats Unis d'Amérique. Opis. Kopie z archivu MZV ČR.
- Archiv MZV. Záznam pro s. Dr. Šimoviče z 24. 10. 1951, podle spisů MZV č. 238.5 2/47, 246.290/47-1/1 (vyjednávání o navázání diplomatických vztahů).
- Archiv společnosti Škoda Holding, a. s., Plzeň.
- Bývalý siamský král Prajadhipok, blahopřání prezidentu republiky k zvolení, odpověď. Opis telegramu, k čís.: D 10.828/35, vypraveno 26. 12. 1935. Kopie z archivu MZV ČR.
- Cuculinus, Matthias: Relatio continens quaedam de statu Christianitatis in Regno Tunquin, De Cochinchina, De Camboya, De Regno Siam. Moravský zemský archiv Brno, složka G /811, 557, ff. 93–94.
- Informace pro čs. velvyslance ing. Noska pro jednání v Bangkoku o zřízení obchodního zastoupení v Thajsku. Velvyslanectví Československé republiky, New Delhi, 13. 2. 1957. Kopie z archivu MZV ČR.
- Kroupa, Jiří (2004): Siam a jezuitští misionáři. Analýza pro výzkumný projekt MZV ČR „Česko-thajské partnerství 2004. Historie spolupráce vzájemných vztahů“, řešený v rámci Ústavu mezinárodních vztahů, Praha, 2004 (nepublikováno).
- Návštěva siamských královských manželů a suity. K č.j. 89.572/P ze dne 12. VII. 1934. Předsednictvo ministerské rady republiky Československé Presidiu ministerstva zahraničních věcí v Praze. V Praze dne 16. července 1934, dokument č.j. 4053/853/34/S. m.r. Kopie z archivu MZV ČR.
- Pro domo, dokument z 8. ledna 1943, č. 2632/42. Kopie z archivu MZV ČR. Fond LA-O, kr. 196 (válečný stav s Thajskem).
- Programme of the Visit of Her Majesty Queen Sirikit of the Kingdom of Thailand to Prague 27. October 2002. Archiv MZV 25/10 02:11 TX/RX No 0904. Dokument z archivu MZV.
- Přípis č. 144-Siam-743-25-53 ze dne 26. srpna 1953. Archiv MZV ČR (konzulární agenda).
- Siamský král – lov a rybolov. Ministerstvo zemědělství, v Praze, dne 25. července 1934, dokument čís. J. 86.639-VIII B-1934. Kopie z archivu MZV ČR; Pobyt siamského krále ve Štrbské pleso, 25. července 1934, dokument č. 94.951/34. Kopie z archivu MZV ČR.
- Siamský král Pradžadhipok: návštěva v Lánech. Kancelář presidenta republiky, Lány, 3. srpna 1934, dok. Č. L 451/34. Archiv MZV ČR.
- Siamský král Pradžadhipok: Zápis do knihy návštěv v Lánech. Kancelář presidenta republiky, archiv, 31. července 1934, dok. Č. D 6545/34.
- Siamský král Prajadhipok, propůjčení Řádu bílého lva s řetězem. Kancelář presidenta republiky Ministerstvu zahraničních věcí (protokol) v Praze, 30. července 1934, dokument č. B 368/34. Kopie z archivu MZV ČR.
- Siamský princ Chula: propůjčení Řádu bílého lva. Kancelář presidenta republiky Ministerstvu zahraničních věcí (protokol) v Praze, 13. ledna 1938, dokument č. B 23/38. Kopie z archivu MZV ČR.
- Tanzanie – Thajsko 5. Archiv MZV ČR. Dokument č. TO – T 1970 – 1974; Navázání diplomatických styků mezi ČSSR a Thajským královstvím – originál thajské nóty a kopie čs. Nóty – Moskva, 15. března 1974. Archiv MZV ČR, dokument č. L 5.465.

KONZULTACE: THAJSKO

- Teze k hodnocení cesty PP do Indie a Thajska s mezipřistáním v Turecku a Kuvajtu. Archiv MZV, bez dat.; Program státní návštěvy prezidenta České republiky Václava Havla a paní Olgy Havlové v Thajském království ve dnech 11. až 14. února 1994. Archiv MZV ČR, bez dat.
- Thai. Politická a hospodářská zpráva za březen 1952. Důvěrné. Spis č. 111.504/AO-5/7.4.52. Kopie z archivu MZV ČR.
- Todorovová, Jiřina (2004): Čeští cestovatelé Vráz a Kořenský a jejich návštěva Thajska. Analýza pro výzkumný projekt MZV ČR „Česko-thajské partnerství 2004. Historie spolupráce vzájemných vztahů“, řešený v rámci Ústavu mezinárodních vztahů, Praha, 2004 (nepublikováno).
- Tradice obchodních vztahů Thajska a Škodových závodů. Analýza pracovníků archivu společnosti Škoda Holding, a. s., Plzeň pro ZÚ Bangkok, Plzeň, 187.2003, KGR/0026/03.
- Věc: WASHINGTON – vyhlášení válečného stavu. Dokument z 3. dubna 1944 čís. 1763/dův./44. Ref. Dr. Procházková, Dr. Špaček. Kopie z archivu MZV ČR.
- Záznam ze dne 3. srpna 1934 – odevzdání fotografií siamského krále a siamské královny pro pana prezidenta. Kancelář prezidenta republiky, archiv, dokument č. D 6545/34.
- Zpráva k návrhu na zahájení jednání mezi Československou socialistickou republikou a Thajským královstvím o smluvní úpravě obchodních vztahů mezi oběma zeměmi. Archiv MZV. Kopie dokumentu č.j. 011667/74 (1970–1974).
- Zpráva o návštěvě skupiny poslanců Thajského království v ČSR. Tajné. 35 výtisků. Výtisk č. 10, dok. č. 022226. 0415/58 taj. Došlo 10. X. 1958. Kopie z archivu MZV ČR.

Literatura

- Birabongse, Ceril (1992): The prince and I. Life with the motor racing Prince of Siam. Veloce Publishing Plc. Dorset England, 1992.
- Deník Václava Havelky (2001). Nový, neznámý pramen o cestě Františka Ferdinanda kolem světa. Historie a vojenství. Časopis Historického ústavu Armády České republiky, číslo 3 (2001), Praha, s. 586–643.
- Der neue Welt-Bott (1728–1761). Mit allerhand Nachrichten deren Missionarum Societas Jesus verteutsch und zusammen getragen von Joseph Stöcklein. Augspurg und Gräth, 1728–1761.
- D'Este, Franz Ferdinand (1895): Tagebuch meiner Reise um die Erde 1892–1893. 2 Bd. Wien, 1895.
- Holub, A. a kol. (1977): Thajsko. Praha: Institut zahraničního obchodu – ČTK-Pressfoto, 1977.
- Koffler, Johannes (1803): Historica Cochinchinae descriptio [Popis historie Kočinchíny]. Nürnberg, 1803.
- Kořenský, Josef (1907–1909): Nové cesty po světě. Svazek 10: V Siamu a Číně. Praha: Otto, 1907–1909.
- Kupka, V. – Francev, V. – Fuchs, J. (2003): Československý 4cm pevnostní kanon vz. 36 a jeho osudy. Edice Pevnosti. Praha: Fort Print, 2003.
- Munsterum, Sebastianum: Cosmographia. Das ist Beschreibung der ganzen Welt, Darinnen Alter Monarchien Basel (1541–1628).
- Orasa, Thaiyanan (1987): Die Beziehungen zwischen Thailand (Siam) und Österreich-Ungarn (1869–1917/19). Wien: VWGÖ, 1987.
- Siam Undiscovered (2004). Czech-Thai encounters between the 16th and 21st centuries: rare documents, old photographs, royal visits. Bangkok: Amarín Printing and Publishing Public Company Limited, 2004.
- Thai Economic and Trade Mission to Eastern Europe 1971. Bangkok: Pra Cha Chang. Co. Ltd., 1971.

Články z novin a časopisů

- Distribution Success: Czech Firm Reports Progress in Trade. The Bangkok Post, Vol. 3, No. 154 (Thursday, February 3, 1949).
- Havlasa, Jan (1939): Siamští vrabci. Širým světem, ročník 16 (1939), s. 631–635.
- Kupka, V. – Francev, V. – Fuchs, J. (2003): Československý 4cm pevnostní kanon vz. 36 a jeho osudy. Edice Pevnosti. Praha: Fort Print 2003.
- Lahner, J. (2001): Galerie mistrů. B. Bira. Motor Journal (Brno), číslo 16 (7. 12. 2001), s. 32–35.
- Pospíšil, Bohumil (1932): Dnešní Siam. Světozor, ročník 32 (1931/1932), číslo 49 (8. 9. 1932), s. 787–788.
- Pospíšil, Bohumil (1933 a): Těžba teakových pralesů. Širým světem, ročník 10 (1933), číslo 4, s. 217–219.
- Pospíšil, Bohumil (1933 b): V zemi bílého slona. Širým světem, ročník 10 (1933), číslo 4, s. 177–186; číslo 5, s. 241–248; číslo 6, s. 321–326; číslo 8, s. 438–444.
- Siamský král u p. prezidenta (1934). Národní osvobození, 18. 8. 1934.
- Significant Trends (1949). The Bangkok Post, Vol. 3, No. 154 (Thursday, February 3, 1949).
- Šebesta, Pavel (1927): Z říše králů slunce. Širým světem, ročník 4 (1927), číslo 10, s. 537–546.

Noviny a časopisy

- Hospodářské noviny, 14. 2. 1994.
- Lidové noviny, 18. 5. 2000.
- Mladá fronta Dnes, 12. 2. 1994, 14. 2. 1994, 18. 5. 2000.
- Rudé právo, 14. 2. 1994.
- Světozor, ročník 37 (1937), číslo 39.

Internet

- Čížek, J.: Návštěva thajské princezny. Czech – Thai Society, <http://www.czechthaisociety.cz/zajimavosti/princezna/princezna.htm>
- Department of Export Promotion, http://www.export.cz/territory/087/087_7.htm
- MPO ČR, http://www.export.cz/territory/087/087_7.htm
- Stehno, Karel: Mezistátní vztahy Thajsko – Česká republika, http://www.thajsko.com/zajimavosti/mezistatni_vztahy.htm
- Velvyslanectví České republiky v Thajsku. Thajsko. Vzájemné vztahy, <http://www.czechembassy.org/www/default.asp?ido=3001&idj=1&amb=13>; Ministerstvo zahraničních věcí ČR.

PŘÍLOHY

**Významné dohody podepsané mezi Thajským královstvím
a Československem/Českou republikou**

- Obchodní a platební dohoda mezi vládou ČSSR a vládou Thajského království (Praha, 20. 9. 1978).
- Letecká dohoda mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Thajského království (Bangkok, 14. 6. 1988).
- Dohoda o rozšíření vzájemné obchodní výměny (13. 5. 1991).
- Ujednání o spolupráci mezi Federálním ministerstvem zahraničních věcí České a Slovenské federativní republiky a Ministerstvem zahraničních věcí Thajského království (Praha, 26. 8. 1991).
- Dohoda mezi vládou ČSFR a vládou Thajského království o podpoře a ochraně investic (16. 10. 1991).
- Ujednání o zrušení vízové povinnosti pro držitele diplomatických a služebních pasů mezi vládou České a Slovenské federativní republiky a vládou Thajského království (Praha, 26. 8. 1991, Bangkok, 2. 12. 1991; vstoupila v platnost 3. 3. 1992).
- Obchodní dohoda mezi vládou České republiky a vládou Thajského království (Bangkok, 12. 2. 1994; vstoupila v platnost 14. 3. 1995).
- Dohoda mezi vládou ČR a vládou Thajského království o podpoře a ochraně investic (Bangkok, 12. 2. 1994; vstoupila v platnost 4. 5. 1995).
- Smlouva mezi vládou České republiky a Thajského království o zamezení dvojího zdanění a zabránění daňovému úniku v oboru daní z příjmu (Bangkok, 12. 2. 1994; vstoupila v platnost 14. 8. 1995).
- Ujednání o spolupráci mezi MZV ČR a Ministerstvem zahraničních věcí Thajského království (Bangkok, 12. 2. 1994).
- Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Thajského království o změně přílohy Letecké dohody mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Thajského království ze 14. června 1988, sjednaná výměnou nót (Bangkok, 13. 1. 1995/29. 4. 1995; Praha, 27. 6. 1995).
- Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Thajského království o sukcesi do dvoustranných smluv sjednaná výměnou nót (Praha, 17. 11. 1999).
- Dohoda o předávání pachatelů trestných činů a o spolupráci při výkonu trestních rozsudků (Bangkok, 26. 4. 2000; dohoda vstoupila v platnost 24. 9. 2002).

Přehled česko-thajské obchodní výměny v letech 1998–2002 (údaje v mil. \$)

<i>Položka</i>	<i>1998</i>	<i>1999</i>	<i>2000</i>	<i>2001</i>	<i>2002</i>
Obrat	78,5	82,9	106,9	157,5	191,8
Vývoz ČR	14,2	14,2	27,5	44,1	58,7
Dovoz ČR	64,3	68,6	79,4	113,5	133,1
Bilance (ČR)	-50,1	-54,4	-51,8	-69,4	-74,4

**Přehled česko-thajské obchodní výměny v letech 1998–2002
podle thajských statistik**

<i>Položka</i>	<i>1998</i>	<i>1999</i>	<i>2000</i>	<i>2001</i>	<i>2002</i>
Obrat	45,00	46,78	71,68	132,49	122,85
Thajský vývoz	29,60	27,37	40,34	46,14	68,87
Thajský dovoz	15,40	19,41	31,33	86,35	54,18
Bilance (Thajsko)	14,21	7,96	9,01	-40,21	14,49

**Komoditní struktura českého vývozu do Thajska v roce 2002
podle klasifikace SITC**

<i>Třída</i>	<i>Podíl v %</i>	<i>Hodnota v tis. \$</i>	<i>Nejvýznamnější položky</i>
0	28,9	16,342	Sušené mléko, pivovarnický slad
2	0,3	205	Dřevo, kaolín
5	2,1	1,210	Pigmenty, nátěrové hmoty, farmaceutika
6	6,1	3,458	Papír, sklářské výrobky, ocelové nádoby, pneumatiky, textil, výrobky z oceli
7	58,1	32,778	Počítačové komponenty, textilní a spřádací stroje, parní turbíny, brzdy, automobily Škoda, palivová čerpadla, díly letounů, kondenzátory
8	4,3	2,401	Zbraně a munice, lustry, lampy, osvětlovací tělesa, měřící přístroje, hudební nástroje

**Komoditní struktura thajského exportu do ČR v roce 2002
podle klasifikace SITC**

<i>Třída</i>	<i>Podíl v %</i>	<i>Hodnota v tis. \$</i>	<i>Nejvýznamnější položky</i>
0	15,7	16,954	Ryby, rýže, zelenina, ovoce, polévky, koření
1	0,2	214	Tabák
2	2,1	2,118	Řezané květiny, přírodní kaučuk
5	1,8	2,348	Plasty, organické chemikálie, barviva, třísloviny
6	10,8	11,150	Textilní příze a tkaniny, výrobky z pryže
7	47,0	71,272	Zařízení k automat. zprac. dat, spínače, elektrospotřebiče, kancelářské stroje, telekomunik. zařízení, tištěné obvody, elektronky, klimatizéry
8	22,4	29,722	Oděvy a jejich součásti, obuv, brýlové čočky, fotografické přístroje, hračky, šperky, kočárky